

Nr 193.

Ankom till riksdagens kansli den 1 juni 1937 kl. 2 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående anslag till statliga och kommunala beredskapsarbeten m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

(3:e avd.)

I propositionen, nr 1, angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1937/1938 har Kungl. Maj:t under femte huvudtiteln, innefattande anslagen till socialdepartementet, föreslagit riksdagen (punkt 22) att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Statliga och kommunala beredskapsarbeten för budgetåret 1937/1938 beräkna ett reservationsanslag av 6,000,000 kronor.

Sedermera har Kungl. Maj:t i en den 23 april 1937 dagtecknad proposition, nr 300, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att, i enlighet med vad departementschefen anfört, besluta om igångsättande av statliga och kommunala beredskapsarbeten till en sammanlagd kostnad för staten av högst 15,000,000 kronor;

dels till Statliga och kommunala beredskapsarbeten för budgetåret 1937/1938 anvisa ett reservationsanslag av 10,000,000 kronor;

dels ock medgiva, att kvarstående reservationer å de av 1933 och 1934 års riksdagar anvisade reservationsanslagen till lån och subventioner till främjande av enskild företagsamhet må av Kungl. Maj:t under budgetåret 1937/1938 disponeras för ifrågavarande ändamål enligt de ändrade grunder, som av departementschefen angivits.

I samband med Kungl. Maj:ts förslag har utskottet till behandling förehåft följande motioner, nämligen

inom första kammaren:

nr 69 av herrar *G. Rahmn* och *N. Holmström*,

nr 107 av herrar *J. Bergman* och *J. Larsson*,

nr 108 av herr *F. Domö* m. fl.,

nr 185 av herrar *G. Tamm* och *P. Sandström*,

nr 334 av herr *J. Gustavson* m. fl.,

nr 335 av herr *T. Nilsson* m. fl.,

nr 336 av herr *S. Stendahl*, och

nr 337 av herr *L. Hagström*; samt

inom andra kammaren:

nr 161 av herr *G. Arnemark* m. fl.,

nr 217 av herr *G. Bagge* m. fl.,

- nr 286 av herr *W. Annér* m. fl.,
 nr 381 av herr *R. Lundqvist* m. fl.,
 nr 589 av herr *J. W. Mårtensson* m. fl.,
 nr 590 av herr *O. Osberg* m. fl.,
 nr 591 av herrar *T. Henriksson* och *E. Nylander* och
 nr 592 av herrar *N. V. Sandström* och *E. Lindmark*.

Hjälpprogrammet i dess helhet och därmed sammanhängande spörsmål.

Departementschefen redogör till en början för arbetslöshetsläget (sid. 2—10) samt sina synpunkter och särproblem av betydelse för bedömandet av olika hjälpåtgärder (sid. 10—14). Därefter lämnas en översiktlig redogörelse för verkställigheten av beslutade hjälpåtgärder (sid. 14—41). Departementschefens sammanfattande uttalande återfinnes å sid. 41—45.

I *motionerna I: 69 och II: 161* hemställs, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning i syfte att bereda företag, som varaktigt nyanställer äldre, arbetslös tjänsteman, statsbidrag till täckande av de merkostnader för ordnandet av dennes pensionering, som kunna uppkomma genom den anställdes högre ålder, samt om framläggande inför riksdagen snarast möjligt av de förslag, denna utredning kunna föranleda.

Vidare hemställs i *motionerna I: 107 och II: 286*, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning i syfte att främja arbetskraftens rörlighet och begränsa strävandena att lokalt monopolisera arbetstillfällena samt framläggande av de förslag, till vilka utredningen må föranleda.

I *motionerna I: 108 och II: 217* hemställs, att riksdagen vid behandlingen av frågan om medel till arbetslöshetens bekämpande ville med avseende å de utsatta områdena beakta eller i skrivelse till Kungl. Maj:t upptaga de förslag och synpunkter angående yrkesundervisning, främjande av småindustri och hantverk, förtidspensionering av äldre arbetare till förmån för ortens yngre arbetslösa samt möjligheterna att dit förlägga ny företagsamhet, vilka i motionen närmare utvecklats.

Slutligen har i *motionerna I: 185 och II: 381* hemställts, att riksdagen hos Kungl. Maj:t ville anhålla om skyndsamt och allsidig utredning rörande arten och omfånget av arbetslösheten bland särskilt äldre privatanställda samt om framläggande av de förslag till hävande eller lindrande av nämnda arbetslöshet, vilka utredningen kan föranleda.

I fråga om de skäl, motionärerna anfört till stöd för sina yrkanden, får utskottet hänvisa till motionerna i första kammaren.

Utskottet.

Med tillfredsställelse har utskottet konstaterat, att arbetslöshetsläget under det gångna året avsevärt förbättrats. Detta förhållande får emellertid icke inbjuda till alltför optimistisk syn på framtiden. För nästa budgetår synes dock viss sannolikhet tala för att arbetslösheten, såsom departementschefen framhållit, skall sjunka ned till samma nivå som år 1929, då antalet anmälda arbetslösa i medeltal utgjorde 10,000 per månad.

Det centrala problemet för arbetslöshetspolitiken under nästa budgetår kommer enligt departementschefen att bli valet om arbetslöshetens betvingande inom de svårt hemsökta delarna av Göteborgs och Bohus samt Västernorrlands län ävensom, ehuru i mindre mån, inom vissa delar av Blekinge och Norrbottens län. Tvenne utvägar träda därvid i förgrunden, nämligen åtgärder för utflyttning av ledigbliven arbetskraft samt, i den mån så ej kan ske, understödande av ny företagsamhet, som ökar arbetstillgången.

Jämväl utskottet anser, att arbetslöshetspolitiken under nästa budgetår bör bedrivas enligt de sålunda angivna riktlinjerna, därvid den detaljerade utformningen givetvis måste ske under hänsynstagande till olika lokala förhållanden. Innan utskottet övergår till vissa synpunkter, som vid hjälpåtgärdernas vidtagande böra beaktas, vill utskottet förutskicka, att utskottet är ense med departementschefen därom, att utredning bör ske rörande de utvägar, som kunna anlitas för uppnående av en mera fullständig likvidering av kvarstående arbetslöshet, samt att i samband därmed bör verkställas en allmän översyn över de bestämmelser, som reglera den samhällsliga hjälpverksamheten vid arbetslöshet.

Såvitt utskottet kan bedöma, hava hittills vunna erfarenheter bekräftat yrkesutbildningens lämplighet såsom medel för befrämjande av rörligheten hos yngre arbetslösa. Det synes utskottet därför angeläget att vidtagna åtgärder för utbildning av arbetslösa fullföljas och i möjligaste mån vidare utvecklas. Icke minst bör därvid utbildningen av arbetskraft för skogsbrukets och jordbrukets behov beaktas. Det av departementschefen framförda uppslaget om statligt bidrag till yrkeskurser för utbildning av hembiträden bör jämväl uppmärksammas. Vidare bör vid sidan av yrkesutbildningen de åtgärder i övrigt övervägas, som kunna vara ägnade att befordra arbetskraftens rörlighet. Utskottet förutsätter sålunda, att Kungl. Maj:t beaktar de synpunkter, som i berörda hänseenden angivits i motionerna I: 107 och II: 286 samt I: 108 och II: 217.

Såsom en viktig förutsättning för skapande av nya arbetstillfällen inom de utsatta områdena har departementschefen upptagit valet om lättnader i skattebördorna. Under rådande förhållanden kan självfallet icke undvikas, att det höga skattetrycket avskräcker från anläggning av nya företag. Att en omprövning igångsättes rörande möjligheterna att härutinnan åstadkomma ändring, finner utskottet för sin del välbetänkt. Därjämte böra de uppslag prövas, som kunna leda till ökad sysselsättning. I motionerna I: 108 och II: 217 framföras i avseende härå flera värdefulla synpunkter, som äro förtjänta att uppmärksammas. Överhuvud taget synes utskottet någon meningsskiljaktighet icke råda därom, att alla de utvägar och uppslag, som stå till buds för sanering av förhållandena inom de kvarstående arbetslöshetsöarna, böra undersökas och övervägas.

I likhet med departementschefen måste emellertid utskottet konstatera, att avsevärd tid kommer att förflyta, innan en mera påtaglig effekt i form av ökade sysselsättningsmöjligheter kan uppnås. Under denna tid måste de arbetslösa i största möjliga utsträckning beredas sysselsättning genom arbeten

av mera tillfällig art. För nästa budgetår har departementschefen därvid givit ökat utrymme åt beredskapsarbeten, i vilka framför allt familjeförsörjare skulle sysselsättas. Under förutsättning att, såsom departementschefen jämväl uttalat, vid arbetenas utförande i största möjliga utsträckning anlitas av arbetslöshetskommittéerna anvisad arbetskraft, har utskottet icke något att erinra emot förslaget i denna del. Beredskapsarbeten böra emellertid så planläggas och bedrivas, att de icke kvarhålla arbetskraft, som kan beredas sysselsättning i öppna marknaden i övrigt. Det bör med andra ord tillses, att för reservarbeten gällande bestämmelser i nu berörda hänseenden i tillämpliga delar beaktas. Med hänsyn till skogs- och jordbrukets svårigheter att under vissa perioder erhålla tillräcklig arbetskraft, böra vidare sådana anordningar eftersträvas, som göra det möjligt att under nämnda tidsperioder avbryta eller inskränka beredskapsarbeten. Beträffande urvalet av arbetsobjekt vill utskottet framhålla, att företråde under rådande förhållanden bör givas åt arbeten, som i största möjliga utsträckning skapa direkta arbetstillfällen. Slutligen anser sig utskottet böra uttala, att, därest en mera varaktig omläggning av arbetslöshetspolitiken till förmån för beredskapsarbetslinjen skulle ifrågasättas, spørsmålet om lämpligt organ för handhavandet av de ärenden, som kräva central handläggning, dessförinnan överväges och förslag i ämnet underställes riksdagen.

De åtgärder, som hittills vidtagits för att bispringa arbetslösa tjänstemän, synas utskottet alltjämt böra fullföljas samt de förslag beaktas, som i avseende härå framförts i motionerna I: 69 och II: 161, I: 108 och II: 217 samt I: 185 och II: 381. Enligt vad utskottet har sig bekant pågår för närvarande inom Stockholms stad utredning för utrönande av arbetslöshetens faktiska omfattning inom denna grupp av hjälpbehövande. Utskottet förutsätter, att Kungl. Maj:t inhämtar kännedom om det resultat, vartill denna utredning må komma. För övrigt utgår utskottet ifrån, att den av departementschefen bebådade arbetslöshetsräkningen kommer att omfatta jämväl ifrågavarande kategori.

Särskilda frågor.

Departementschefen redogör under denna rubrik för vissa redan vid fjolårets riksdag berörda frågor, avseende vattenavledningsföretaget Lyckebyån, statsbidrag till förbättring av ofullständiga jordbruk i Blekinge län samt anläggandet av ett vitplåtvalsverk i Lysekil (sid. 45—49).

I *motionerna I: 334 och II: 589* hemställles, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att frågan om anläggandet av ett vitplåtvalsverk till Lysekil fortfarande måtte bliva föremål för Kungl. Maj:ts prövning.

Vidare hemställles i *motionerna I: 335 och II: 590*, att riksdagen måtte besluta fortsätta utbyggandet av inomskärsfarleden Strömstad—Göteborg, del Sannesfjorden—Isvikskilen, till 4.5 meters djup enligt av ingenjör G. Berglund omarbetad plan, alternativ II, till en kostnadssumma av 3,180,000 kronor, att utföras i väg- och vattenbyggnadsstyrelsens regi som statligt bered-

skapsarbete, samt till arbetets påbörjande anvisa för budgetåret 1937/1938 500,000 kronor från anslaget till beredskapsarbeten.

Därjämte har i *motionerna I: 337 och II: 592* hemställts, att riksdagen vid behandlingen av frågan om anslag till arbetslöshetens bekämpande måtte besluta, att av medlen till beredskapsarbeten — eventuellt av medlen till reservarbeten m. m. — ett belopp av 500,000 kronor måtte på i motionen angivna villkor och i enlighet med utfärdade närmare bestämmelser få användas som bidrag till skogsvårdsarbeten på enskilda skogar i de utsatta områdena.

I fråga om de skäl, motionärerna anfört till stöd för sina yrkanden, får utskottet hänvisa till *motionerna I: 334 och 335 samt II: 592*.

Vad departementschefen anfört rörande vattenavledningsföretaget Lyckebyån föranleder icke någon erinran från utskottets sida. Utskottet.

Redan vid fjolårets riksdag förelåg frågan om anläggandet av ett vitplåtvalsverk i Lysekil. Departementschefen ansåg sig emellertid böra avstå från att då påkalla riksdagens medverkan för företagets igångsättande. Sedan dess hava ytterligare utredningar ägt rum. Med hänsyn till de resultat, som därvid framkommit, anser sig departementschefen nu sakna anledning att ytterligare överväga ifrågavarande uppslag. Såsom utskottet förut framhållit böra alla möjligheter övervägas, som kunna vara ägnade att skapa bestående arbetstillfällen inom de svårast hemsökta orterna. Utskottet, som förutsätter, att departementschefen ingående granskat i dylikt hänseende förefintligt undersöknings- och beräkningsmaterial, saknar anledning att med hänsyn till de synpunkter, som framkommit i *motionerna I: 334 och II: 589*, göra annat uttalande än att utskottet förväntar, att Kungl. Maj:t även i fortsättningen undersöker alla möjligheter, som kunna vara ägnade att skapa bestående arbetstillfällen även å ifrågavarande ort.

Vid fjolårets riksdag behandlades jämväl spörsmålet om utförande av en inomskärsfarled Sannäsfjorden—Isvikskilen för en beräknad totalkostnad av 3,180,000 kronor. Riksdagen ansåg därvid, att å Kungl. Maj:t borde ankomma att, efter vederbörande myndigheters hörande, pröva lämpligheten av företagets igångsättande såsom ett led bland övriga åtgärder för bekämpande av den i orten rådande arbetslösheten. Med anledning av *motionerna I: 335 och II: 590* har utskottet endast velat framhålla, att vad sålunda uttalats alltjämt bör äga giltighet.

I *motionerna I: 337 och II: 592* angivas vissa skogsvårdsåtgärder å enskilda skogar såsom lämpliga arbetsobjekt. Jämväl utskottet är av den uppfattningen, att dylika arbeten förtjäna övervägas. Utskottet har för den skull icke något att erinra emot, att Kungl. Maj:t vidtager åtgärder i motionens syfte.

Anslagsberäkning m. m.

Departementschefen lämnar en sammanfattande redogörelse härför å sid. 50—53.

I *motionerna I: 336 och II: 591* hemställles, att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statliga och kommunala

beredskapsarbeten ej måtte lämna sitt medgivande till att kvarstående medel av anslaget för lån och subvention till främjande av enskild företagsamhet även i fortsättningen skulle få disponeras för detta ändamål.

I fråga om de skäl, motionärerna åberopat till stöd för sitt yrkande, får utskottet hänvisa till sistnämnda motion.

Utskottet.

Såsom förut framhållits tillstyrker utskottet, att möjlighet beredes för anordnande av beredskapsarbeten i den omfattning departementschefen angivit. De verkställda beräkningarna av medelsbehovet härför hava ej heller givit utskottet anledning till erinran.

Liksom departementschefen anser utskottet, att den fortsatta låne- och subventionsverksamheten i första rummet bör avse att främja tillkomsten av ny företagsamhet framför allt inom de svårast hemsökta landsdelarna. Därvid bör dock alltjämt iakttagas, att statens bistånd lämnas under sådana former, att konkurrens olika företag emellan undvikas samt statsmakterna varken formellt eller reellt bindas för fortsatta stödåtgärder gentemot de företag, som bispringas. Den fortsatta dispositionen av lån- och subventionsanslagen föranleder således icke någon erinran från utskottets sida. Härav följer, att utskottet avstyrker det i motionerna I: 336 och II: 591 framställda yrkandet om avslag å Kungl. Maj:ts förslag i förevarande del.

Utskottets hemställan.

Under åberopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

1:o) att riksdagen må

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att, i enlighet med vad utskottet i det föregående anført, besluta om igångsättande av statliga och kommunala beredskapsarbeten till en sammanlagd kostnad för staten av högst 15,000,000 kronor;

b) till *Statliga och kommunala beredskapsarbeten* för budgetåret 1937/1938 under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 10,000,000 kronor;

2:o) att riksdagen må med avslag å herrar Stendahls, Henrikssons och Nylanders förenämnda motioner (I: 336 och II: 591) medgiva, att kvarstående reservationer å de av 1933 och 1934 års riksdagar anvisade reservationsanslagen till lån och subventioner till främjande av enskild företagsamhet må av Kungl. Maj:t under budgetåret 1937/1938 disponeras för ifrågavarande ändamål enligt de ändrade grunder, som av utskottet i det föregående angivits;

3:o) att följande motioner, nämligen

inom första kammaren:

nr 69 av herrar G. Rahmn och N. Holmström,

nr 107 av herrar J. Bergman och J. Larsson,

nr 108 av herr F. Domö m. fl.,
nr 185 av herrar G. Tamm och P. Sandström,
nr 334 av herr J. Gustavson m. fl.,
nr 335 av herr T. Nilsson m. fl. och
nr 337 av herr L. Hagström; samt

inom andra kammaren:

nr 161 av herr G. Arnemark m. fl.,
nr 217 av herr G. Bagge m. fl.,
nr 286 av herr W. Annér m. fl.,
nr 381 av herr R. Lundqvist m. fl.,
nr 589 av herr J. W. Mårtensson m. fl.,
nr 590 av herr O. Osberg m. fl. och
nr 592 av herrar N. V. Sandström och E. Lindmark

må, i den mån de icke kunna anses besvarade genom vad
utskottet anfört, icke föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 1 juni 1937.

På statsutskottets vägnar:

ANDERS ANDERSON.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Johansson* i Fredrikslund, *Nilsson* i Malmö, *Hansén*,
Asplund, *Bergström*, *Nilsson* i Landeryd, *Nilsson* i Fredriksfält, *Lindström*, *Magnusson*,
Hörstadius, *von Heland* och *Domö*; samt

från andra kammaren: herrar *Anderson* i Råstock, *Jansson* i Falun, *Törnkvist*, *Strind-*
lund, *Persson* i Falla, *Andersson* i Höör, *Andersson* i Södergård, *Isacsson*, *Olsson* i Stax-
äng, *Persson* i Tidaholm, *Erlander* och *Bergvall*.

Reservationer:

1:o) av herr *Törnkvist*, som ansett, att ur utskottets motivering å sid. 4 följande uttalande bort utgå: »Det bör med andra ord tillses, att för reservarbeten gällande bestämmelser i nu berörda hänseenden i tillämpliga delar beaktas. Med hänsyn till skogs- och jordbrukets svårigheter att under vissa perioder erhålla tillräcklig arbetskraft böra vidare sådana anordningar eftersträvas, som göra det möjligt att under nämnda tidsperioder avbryta eller inskränka beredskapsarbeten.»

2:o) av herrar *Johansson* i Fredrikslund, *Nilsson* i Landeryd, *Hörstadius*,
Domö, *Persson* i Falla och *Olsson* i Staxäng, vilka ansett,

dels att utskottets yttrande under rubriken »Anslagsberäkning m. m.» bort hava följande lydelse:

»Såsom förut — — — till erinran.

I fråga om den fortsatta låne- och subventionsverksamheten för främjande av enskild företagsamhet har Kungl. Maj:t begärt riksdagens medgivande att under ännu ett år få disponera den kvarstående behållningen på dessa anslag, beräknad till 2,200,000 kronor. På de grunder, som närmare utvecklats i motionerna I: 336 och II: 591, förordar utskottet emellertid, att ifrågavarande behållning i vanlig ordning måtte inlevereras till kassafonden. Utskottet behjärtar visserligen angelägenheten av sådana åtgärder, som kunna vara ägnade att främja företagsamheten i de utsatta områdena, men finner det under nuvarande förhållanden icke lämpligt eller principieellt riktigt att i sådant hänseende avhända riksdagen dess tillbörliga medinflytande. Enligt utskottets mening ligger den största vikten på att möjligheter finnas för myndigheterna att såsom ett led i en planmässig arbetslöshetspolitik hava till sitt förfogande medel att uppmuntra och stödja småföretag i dessa områden, för vilket ändamål utskottet i sitt utlåtande rörande anslaget till statens arbetslöshetskommission m. m. också tillstyrker anväandet av behövliga medel. I den mån statens medverkan påfordras för att i en eller annan form bisträcka större företag, bör denna fråga i varje särskilt fall göras till föremål för Kungl. Maj:ts framställning till riksdagen.»

dels ock att utskottet bort hemställa:

»1:o) att riksdagen må

a) bemyndiga Kungl. — — — 15,000,000 kronor;

b) till *Statliga* — — — 10,000,000 kronor;

2:o) att riksdagen må med bifall till herrar Stendahls, Henrikssons och Nylanders förenämnda motioner (I: 336 och II: 591) avslå Kungl. Maj:ts förslag rörande dispositionen av de av 1933 och 1934 års riksdagar anvisade reservationsanslagen till lån och subventioner till främjande av enskild företagsamhet;

3:o) att följande — — — riksdagens åtgärd.»